

Què va arrasar el Decret de Nova Planta?

Autor: Marc Pons

Data de publicació: 25-11-2017

Article d'en Marc Pons al diari digital elnacional.cat del dia 29 d'octubre del 2017.

Què va arrasar el Decret de Nova Planta?

16 de gener de 1716. Fa 301 anys. Feia 15 mesos que, al Principat, s'havia acabat la Guerra de Successió hispànica, que havia enfrontat el rei Felip V de Borbó i l'arxiduc Carles d'Habsburg pel tron de Madrid. Castella i França contra la Corona d'Aragó, Àustria, Anglaterra, els Països Baixos i Portugal. I que, a les acaballes (1713-1714), després del Tractat d'Utrecht —la retirada dels aliats internacionals del bàndol austríac— i la immediatament posterior declaració de resistència a ultrança —votada per les institucions catalanes—, havia derivat en un conflicte estrictament entre el Principat de Catalunya, per una banda, i l'Aliança de les Dues Corones, és a dir, les monarquies hispànica i francesa, per l'altra. La derrota de Catalunya comportaria el desballestament del seu edifici polític. La Generalitat, la Junta de Braços —les Corts— i les corporacions municipals serien liquidades per decret i substituïdes per una nova estructura de fàbrica castellana.

“Justo derecho de conquista”

Aquesta darrera idea és molt important. Perquè durant segles la historiografia espanyola ha defensat la idea, convertida en dogma, que la Guerra de Successió de 1705-1715 era un conflicte que no tenia un caràcter territorial. I es presentava el cas de Cervera, i de la seva Universitat, com un exemple paradigmàtic que a Catalunya hi havien tants borbònics com austriacistes. A partir de l'instant en què totes les institucions de govern catalanes són liquidades “por justo derecho de conquista” i substituïdes per institucions de fàbrica castellana, queda palesament manifest que, pel cap baix, totes les elits catalanes, és a dir, les classes dirigents del país, eren austriacistes. La cancelleria de Felip V, en cap cas, es va plantejar una simple intervenció de les institucions catalanes, com havia passat després de la derrota catalana en la Revolució dels Segadors (1640-1652). Les va materialment arrasar per arrencar a les elits l'instrument que legitimava el seu poder.

La Generalitat i les Corts catalanes

Les institucions catalanes tenien una llarga tradició que es remuntava a l'any 1000. Tot i que la Generalitat va ser fundada l'any 1359 —gairebé dos segles abans que la monarquia hispànica—, la seva creació responia a una tradició de govern que es remuntava a l'any 1018 —set segles abans de Felip V—, que havia derivat cap a un sistema primitiu de parlamentarisme i que seria pioner a Europa. L'any 1714 les institucions catalanes estaven formades per la Generalitat, és a dir, el govern, i per les Corts, que reunien els tres estaments representatius de la societat de l'època. En aquest punt, cal aclarir que les Corts no eren un parlament com el coneixem avui. Bàsicament, perquè el sufragi universal no existia. Però si que se les podria considerar la versió barroca d'un sistema modern de parlamentarisme: braç nobiliari, braç eclesiàstic i braç popular, que es repartien a parts iguals la participació, però no el poder. La Generalitat era l'organisme permanent entre Cort i Cort.

Generalitat, Corts, virrei

També aquesta darrera idea és molt important. Perquè la historiografia espanyola també s'ha entestat amb la idea, convertida també en dogma, que la Generalitat era un simple organisme de representativitat de les Corts, sense cap mena de poder. Que el poder de debò estava en mans, exclusivament, del virrei, que era la representació del rei al territori. La tesi espanyola és ben vàlida per explicar com s'articulava l'administració colonial hispànica a Amèrica. Però no ho és per explicar la relació entre el rei i Catalunya. A les Espanyes, l'absolutisme, el sistema polític que concentrava tot el poder en la figura del rei, no seria formulat fins el 1701, quan Felip V, el primer Borbó hispànic, el va importar de França. A Catalunya, durant segles, el poder va estar compartit entre el rei i els estaments: la llei era negociada pel rei i les Corts i aplicada per la Generalitat.

Segon punt del Decret

El model castellà i el règim absolutista

Dit això, és fàcil entendre que el desballestament de l'edifici polític català, articulat en el Decret de Nova Planta, aplegava un caràcter punitiu —de càstig—, una naturalesa castellanista —de conquesta— i una voluntat absolutista —de sistema polític. S'ha dit que Felip V sentia un odi irracional cap als catalans. És cert, la documentació coetània ho posa de relleu. S'ha dit, també, que tenia un deute amb les oligarquies castellanes pel suport que li van donar tant en l'obscur capítol del testament de l'últim Habsburg, com en el decurs del conflicte bèl·lic posterior. És cert, també, i la documentació coetània ho palesa. Però el desballestament de les institucions catalanes i, sobretot, la seva substitució per un model polític i administratiu de fàbrica castellana obeïen, principalment, una qüestió política. El model castellà a diferència del català, era bàsicament vertical. Acusadament jerarquitzat. Era, en definitiva, una plataforma idònia per a la implantació del règim absolutista.

La Capitanía General i la Real Audiencia

La Nova Planta borbònica va liquidar la Generalitat i les Corts i va imposar la Capitanía General, que es convertia en el màxim organisme polític i militar, i la Real Audiencia del Principado de Cataluña, màxima instància judicial. Aquests dos organismes estaven subordinats al poder central, és a dir, al Consejo de Castilla, que era l'equivalent a l'actual Consejo de Ministros del govern central. Posats a liquidar, també es van carregar la figura del virrei, que era el responsable de vigilar, en nom del rei, el compliment dels pactes entre la corona i les institucions. Cal insistir que des de la centúria del 1100, la relació entre el rei i les institucions catalanes era bilateral, pactada, sense intromissions ni intermediaris. Al seu lloc es va imposar ara la figura del capità general, nomenat a dit pel rei a proposta del Consejo de Castilla, que concentraria tot el poder (polític, militar i judicial) i es convertiria en la màxima autoritat, imposada, de Catalunya.

Cinquè punt

El capità general, el corregidor i l'alcalde

També el règim municipal va ser arrasat. Les principals ciutats del país disposaven d'una carta municipal que consagrava una important autonomia política. I s'articulaven amb un sistema molt similar a les Corts, és a dir, amb la participació, que no sempre es traduïa en poder, de tots els estaments socials. La Nova Planta borbònica va liquidar aquest sistema: el règim d'autonomia municipal va ser fulminat i les corporacions van ser uniformitzades a la manera castellana, a través de la institució de l'Ayuntamiento i de la figura de l'alcalde, un personatge de la societat local i de la corda borbònica, nomenat a dit des del poder. Una monumental purga política que, també, va afectar els funcionaris reials: els veguers i els batlles, representants polítics i judicials del rei al territori, van ser fulminats i en el seu lloc es va

imposar la figura del corregidor, un militar castellà subordinat al capità general, que feia les funcions de governador d'una unitat territorial.

Setzè punt

La ruïna i la mort

La suplantació del poder que va imposar la Nova Planta va tenir unes conseqüències que anaven més enllà dels àmbits polític, militar i judicial. La persecució, l'empresonament i la ruïna d'una bona part de les elits del país va provocar l'ensorrament de l'aparell econòmic català. Catalunya, que abans del 1714 ja havia posat en pràctica un sistema econòmic preindustrial que quasi l'equiparava amb les economies més desenvolupades del continent, es va descapitalitzar i va perdre els seus mercats tradicionals: els Països Baixos, Anglaterra, Nàpols, Sicília i Sardenya. A tot això es van afegir els terribles tributs que les noves autoritats van imposar a la població, en bona part destinats a compensar la despesa que la causa borbònica havia fet en aquell conflicte. El resultat seria que la crisi pròpia d'un paisatge de postguerra es transformaria en un escenari dramàtic, amb episodis de fam, de malalties i de mortalitat disparada, que trigaria dècades a ser revertit.

Quaranta-vuitè punt

El genocidi cultural

I per reblar el clau es va posar en pràctica una formidable maniobra de desnacionalització, que de seguida es va fer notar. La llengua catalana va ser prohibida en els àmbits polític, judicial i acadèmic. Es desfermaria una brutal persecució que, posteriorment, afectaria també els àmbits dels negocis i de l'ensenyament. El propòsit era —està perfectament documentat— reduir el català a l'esfera de la gent rústica i il·letrada i provocar-ne la mort. Els catalans que van patir els primers efectes de la Nova Planta van pensar, equivocadament, que la situació revertiria amb el temps. Però els greuges presentats a Carles III (1768), mig segle després d'acabar la guerra, anirien a parar a una paperera del Palacio Real. I la història demostraria que aquell decret no seria mai del tot revocat. Les constitucions que s'han promulgat des de llavors (segles XIX i XX) sempre s'han inspirat en l'organització territorial que va instaurar la Nova Planta borbònica.

Cinquanta-novè punt

Marc Pons

El Nacional

29 d'octubre del 2017

http://www.elnacional.cat/ca/cultura-idees-arts/que-va-arrasar-el-decret-de-nova-planta_207006_102.html